1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK
DOI: https://doi.org/10.56420/Kronika.74.3.23
CC BY-SA

Tjaša Jakop*

Od panonskih logov do prekmurskih ulic: Prekmursko narečje med ljudskim izročilom (1909) in sodobnim repom

IZVLEČEK

V prispevku osvetljujemo narečno podobo izbranih prekmurskih pesmi: od ljudskih do reperskih besedil. Jezik ljudskih pesmi običajno ne predstavlja čistega lokalnega govora, ampak pokrajinsko različico oz. nadnarečje. Narečni izgovarjavi se najbolj približamo s fonetično pisavo, kot je značilno za zapise prekmurskih ljudskih pesmi (npr. *Marko skače* in *Po lougi lejče*), objavljenih leta 1909 v glasoslovni razpravi Avgusta Pavla. Te primerjamo z njihovo nadnarečno podobo ter s sodobnim narečnim ustvarjanjem v 21. stoletju, natančneje z reperskimi besedili skupine Stekli psi (npr. *Čista vejst* in *Poletni*).

KLJUČNE BESEDE

prekmursko narečje, nestandardna raba slovenščine, slovenska ljudska pesem, reperska lirika

ABSTRACT

FROM PANNONIAN GROVES TO PREKMURJE STREETS: THE PREKMURJE DIALECT BETWEEN FOLK TRADITION (1909) AND CONTEMPORARY RAP

This paper examines the dialectal characteristics of selected Prekmurje songs, ranging from traditional folk music to contemporary rap lyrics. The language of folk songs rarely reflects a pure local vernacular, typically representing a regional variant or supra-dialect instead. Phonetic transcriptions offer the closest approximation to actual dialectal pronunciation. A key example of this is found in the records of Prekmurje folk songs (such as *Marko skače* 'Marko is Jumping' and *Po lougi lejče* 'Flying Through the Meadow') published in Avgust Pavel's 1909 phonetic study. This paper compares these historical transcriptions with both their supra-dialectal forms and twenty-first-century dialectal compositions, specifically focusing on the rap lyrics of the group Stekli psi 'Reservoir Dogs' (such as *Čista vejst* 'Clear Conscience' and *Poletni* 'Summery').

KEY WORDS

Prekmurje dialect, Non-Standard use of Slovene, Slovenian folk song, rap lyrics

* dr., višja znanstvena sodelavka, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, tjasa.jakop@zrc-sazu.si, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1299-4431

UVOD

Jezik presega zgolj komunikacijsko funkcijo, saj je neločljivo prepleten s kulturo, identiteto in družbenimi strukturami. V prispevku raziskujemo, kako raba nestandardnih jezikovnih zvrsti – tj. pogovornega jezika in narečij – prispeva k izražanju individualne ter lokalne pripadnosti. Raba lokalnega govora med govorci vzpostavlja trdne medsebojne vezi ter krepi stik s kulturno dediščino, skupnimi običaji in kolektivno izkušnjo. Ker se narečni sistemi med seboj razlikujejo na več ravneh, izbrana (nad)narečna besedila v nadaljevanju prispevka podrobneje analiziramo na treh ključnih jezikoslovnih ravninah: glasoslovni, oblikoslovni in leksikalni.

Čeprav narečja nimajo enakega ugleda kot standardni jezik, delujejo kot močni označevalci osebne in kolektivne identitete.[1] Govorcem iz določene regije uporaba lokalnega govora krepi občutek ponosa in pripadnosti določeni družbeni skupnosti, s čimer se sidra v njihovo samozavest ter jih povezuje z zgodovinskimi koreninami.

Narečno je v socialnozvrstnem sistemu slovenskega jezika postavljeno v dvodelni sistem knjižno – neknjižno,[2] pri čemer lahko izraz neknjižno izkazuje tudi manjvrednostno konotacijo. V zadnjih desetletjih raziskovanja slovenske narečne govorice se raziskovalci ukvarjajo tudi z odnosom med samimi narečji in postavitvijo narečnega (krajevnega govora, narečja) v enakovrednejši položaj knjižnemu jeziku.[3] Vendar pa jezik ljudskih pesmi praviloma ne predstavlja čistega narečja, ampak vmesno stopnjo med narečjem in knjižnim jezikom, t. i. pokrajinsko nadnarečje. Njena metrična in estetska pravila namreč določajo bolj privzdignjen pesniški jezik, zato v folklornem kontekstu govorimo predvsem o narečnih sestavinah oz. o pokrajinskosti jezika, iz katerega pesem izvira.[4]

POKRAJINSKE RAZLIČICE LJUDSKIH PESMI

Besedila slovenskih ljudskih pesmi različnih slovenskih pokrajin tako izkazujejo opazno jezikovno prehajanje od krajevnega narečja k pokrajinskemu nadnarečju in mestoma celo k standardnemu knjižnemu jeziku. Ključni razlog za odsotnost izrazitih lokalnih prvin je dejstvo, da so pesmi potovale po širšem geografskem območju, pri čemer se je izvirni narečni izraz postopoma izravnal v smeri nadnarečnega. Avtentično narečno podobo pa lahko spremeni že prehod iz ustnega v pisni medij; nefonetično zapisovanje namreč s seboj prinaša določeno mero posploševanja, abstrahiranja in nezavednega poknjiževanja.[5] Kljub tem pisnim preobrazbam pa narečja ostajajo temeljni gradnik tako lokalne kot nacionalne kulture, zato v folkloristističnih študijah ne bi smeli spregledati dejstva, da so ljudske pesmi v svojem bistvu globoko narečne, zaradi česar bi folkloristika morala ohranjati narečnost, saj se z njenim opuščanjem izgublja ena ključnih estetskih in identitetnih značilnosti našega ustnega slovstva.[6]

PREKMURSKO NAREČJE

Prekmursko narečje je del panonske narečne skupine, ki jo sestavljajo štiri narečja: prekmursko, prleško, haloško in slovenskogoriško. Prekmursko narečje se govori v Prekmurju (tj. na območju levega brega Mure), ob zgornji Rabi v okolici Monoštra na Madžarskem in v nekaj vaseh ob madžarsko-avstrijski meji v Avstriji (Radgonski kot).[7]

Prekmursko narečje ni enotno; sestavljajo ga tri različice (skladno z aktualnimi raziskavami[8] v nadaljevanju prispevka namesto zastarelega termina *podnarečje* uporabljamo izraz *različica*): severna ali goričká, osrednja ali ravénska in južna oz. dólinska različica. Med seboj se razlikujejo v mlajših inovacijah v glasoslovju, npr. v izgovoru kratkega in dolgega *a* ali zvočnika *j* (tega ohranja le dólinska različica, drugod pa ima položajne variante *dj*, *g* ali *dž*). Ločnice med temi področji so nastale zaradi naravnih ter politično- in cerkvenoupravnih dejavnikov, mejo med severnim in osrednjim delom pa je izoblikoval naravni relief goričkega gričevja. Severni del je imel središče v Monoštru in Gornji Lendavi (današnji Grad), osrednji v Murski Soboti, južni pa v Turnišču in Dolnji Lendavi (današnja Lendava). V zamejstvu na Madžarskem se govori t. i. porabska različica, ki zajame krajevne govore vse do Monoštra.[9]

Že Vilko Novak[10] je prekmursko narečje razdelil na tri govore: južnega govorijo Dolinci od Murske Sobote do Lendave; srednjega govorijo Ravenci od Murske Sobote proti Cankovi; severnega ali goričkega pa Goričanci. Marc L. Green-

1 Trudgill, *Sociolinguistics*.
2 Toporišič, *Slovenska slovnica*, str. 14.
3 Zemljak Jontes in Pulko, Narečno in osebna identiteta, str. 113.
4 Kumer, *Pesem slovenske dežele*; Merhar, *Slovenske ljudske pesmi*; Golež Kaučič, *Ljudsko in umetno*; Golež Kaučič, *Slovenska ljudska balada*; Jakop, (Nad)narečna podoba, str. 52, 54 in 67–69.
5 Jakop, (Nad)narečna podoba, str. 52, 54 in 67–69.
6 Terseglav, Folkloristika in literarna veda.
7 Logar, *Slovenska narečja*, str. 115.
8 Jakop, Prekmurske ljudske pesmi, str. 81.
9 Koletnik, Narečna podoba Prekmurja, str. 10–14.
10 Novak, *Izbor*, str. 5.

Panonska narečna skupina, izsek iz Karte slovenskih narečij Tineta Logarja in Jakoba Riglerja 1983, dopolnili sodelavci Dialektološke sekcije ISJFR ZRC SAZU, SLA 3.1 2023, str. 11.

berg[11] z izoglosami loči tri različice na podlagi naslednjih tipičnih značilnosti: 1) prehod *j* > *d'* v ravenski in gorički, ne pa tudi dólinski različici (npr. *'d'åboko*); 2) zaokroženost oz. labializacija kratkega in nenaglašenega *a* v ravenski in gorički različici (npr. *g'la:vå*), v dólinski različici pa se pod vplivom prleškega narečja zaokrožuje dolgi *a*; 3) prehod *-ł* > *-u* v dólinski ter v *-o* v ravenski in gorički različici (npr. deležnik *-l 'vidu* : *'vido* 'videti').[12] Na tri podnarečja, severno, osrednje in južno, je prekmurščino razčlenila tudi Zinka Zorko,[13] nazadnje pa Marko Jesenšek.[14]

PREKMURŠČINA V LJUDSKI PESMI

Prvi del prispevka predstavlja rezultat opravljenih dialektoloških analiz ljudskih pesmi s skrajnega severovzhodnega dela slovenskega jezikovnega ozemlja. V tem delu želimo: 1. prikazati razliko med ohranjenostjo narečnosti ljudskih pesmi v dialektološkem delu Avgusta Pavla v primerjavi z nekoliko fonetično posplošenim zapisovanjem v nekaterih zbirkah ljudskih pesmi[15] in 2. opazovati stopnjo ohranjenosti narečnih oz. nadnarečnih (regionalnih) elementov na posameznih jezikovnih ravninah (fonologija, morfologija in leksika).

Narečne značilnosti najdosledneje ohranjajo zapisi ljudskih pesmi v fonetični pisavi. V prispevku analiziramo dve izbrani prekmurski ljudski pesmi, objavljeni leta 1909 v glasoslovni razpravi Avgusta Pavla, in ju primerjamo z analizami poznejših različic. Ti zgodnji zapisi nam omogočajo natančen slušni vtis lokalnega govora, ki se v podrobnostih loči od sosednjih prekmurskih govorov, še izraziteje pa od bolj oddaljenih panonskih in štajerskih narečnih različic.

Avgust Pavel (1886–1946) je že kot triindvajsetletni študent objavil razpravo o glasoslovju svojega rojstnega kraja *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*;[16] leta 1909 jo je izdala Madžarska akademija znanosti v Budimpešti.[17] Bil je prvi, ki je klasificiral oz. razmejil tri prekmurska podnarečja oz. različice: severno ali goričko, ki se govori ob zgornji Ledavi in v Porabju, osrednjo ali ravensko, ki se govori od Cankove prek Murske Sobote do Filovcev in Kobilja, ter južno ali dolinsko, ki je v rabi vzdolž Mure. Na te tri različice prekmursko narečje delimo še danes (gl. poglavje **Prekmursko narečje**).

Na koncu svoje razprave je Pavel v poglavju *Besedila* dodal petnajst prekmurskih ljudskih pesmi v fonetični transkripciji, dopolnjenih z označbo kraja izvora. Pesmi je zbral in zapisal skupaj z duhovnikom Fidelom Srešem iz Bratoncev. Kot

11 Greenberg, Glasoslovni opis, str. 466.

12 Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (http://zrcola.zrc-sazu.si), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (http://www.zrc-sazu.si) razvil Peter Weiss, v zadnjih letih pa pisavo razvija in nadgrajuje Janoš Ježovnik.

13 Zorko, Panonska narečja, str. 232.

14 Jesenšek, Prekmurje Slovene.

15 Štrekelj, *Slovenske narodne pesmi*; Dravec, *Glasbena folklora Prekmurja*.

16 Pavel, *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana* [sln. *Glasoslovje slovenskega cankovskega narečja*].

17 Pavlov znanstveni metajezik je madžarščina. Prvi del njegove razprave *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana* (*Glasoslovje slovenskega cankovskega narečja*) iz leta 1909, in sicer *Vokalizem*, je prevedla T. Jakop v okviru svojega diplomskega dela (Jakop 1998).

ugotavlja Vilko Novak,[18] v slovenskem prostoru pred tem nismo imeli tako natančnih fonetičnih zapisov ljudske poezije (z izjemo posameznih zapisov Antona Breznika v Štrekljevi zbirki). Med objavljenimi pesmimi je zgodovinsko in recepcijsko najbolj prepoznavna prav *Marko skače*.

Marko skače

Marko skače je ena najbolj znanih prekmurskih ljudskih pesmi. Zaradi preproste melodične linije in verzne strukture je pogosto integrirana že v kurikulum predšolske vzgoje ter prvega triletja osnovnošolskega izobraževanja, čeprav po vsebinski plati ne sodi med otroško pesemsko izročilo. Narativna struktura namreč tematizira protagonista Marka, ki se z materialnimi sredstvi (sedem zlatnikov) odpravi v oddaljene kraje (prečka številne mostove) snubit nevesto, a ko jo končno najde, naleti na materino zavrnitev. Zlato perje v mnogih različicah te pesmi kaže na visok družbeni status nevestine družine, na kar namigujejo tudi bele roke, ki jim ni bilo treba opravljati težkih fizičnih del.[19]

Zapisane različice te pesmi so dokumentirane v številnih pesmaricah, v Štrekljevi zbirki *Slovenske narodne pesmi 3*, v Dravčevi zbirki *Glasbena folklora Prekmurja* in v arhivu Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU. Pesem so prvotno peli na ozemlju Prekmurja, Porabja ter vzdolž slovensko-hrvaške etnične meje. Zgodovina njenega zvočnega dokumentiranja sega v leto 1898, ko je madžarski etnomuzikolog *Béla Vikár* v prekmurski vasi Tišina s fonografom posnel tudi snubitveno pesem *Marko skače*. Kot informatorja sta pri snemanju sodelovala lokalna prebivalca, enaindvajsetletna Anuška Horvat in petinštiridesetletni Ferenc Džuban. Ti zvočni zapisi na voščenih valjih, ki jih danes hrani Etnografski muzej v Budimpešti (*Néprajzi Múzeum*), veljajo za enega prvih posnetkov slovenske ljudske glasbe.[20]

Nenatančno zapisovanje in poznejše redakcijske intervencije v besedila pogosto škodijo prvotni jezikovni podobi ljudskih pesmi in zamegljujejo njihov specifičen lokalni značaj oz. njihove tipične narečne značilnosti. Sodobna zvočna dokumentacija in natančno (fonetično) zapisovanje pesmi omogočata relevantno rekonstrukcijo med ljudstvom ohranjenih besedil, kot npr. pri pesmi *Marko skače*, ki se je iz Prekmurja in Porabja razširila po vsem slovenskem jezikovnem ozemlju in prodrla celo na kajkavski areal Hrvaške.

A. Pavel o prebivalcih tega področja piše takole: *»Marki«* (*màrko*, *màrkäc*) so ljudje v krajih Rakičan, Beltinci (*Bǒltṇcä*), Bratonci (*Bràtoncä*), Odranci, Bistrica, Črenšovci (*Čŕẹ̀nslofcä*) in njihovi okolici. Ko sem poizvedoval o izvoru tega ljudskega poimenovanja, so mi povedali, da *»záto sä zovéjo màrkṇ, ár jä sàkšämṇ drűgomṇ màrko, màrkäc imé«* ['zato se imenujejo Marki, ker je vsakemu drugemu ime Marko, Markec']. Najbrž je tu nastala tudi lepa balada o Marku. Tukajšnji prebivalci zelo radi pojejo in ravno tu je slišati iz ljudskih ust največ pesmi, romanc in balad.[21]

A. Pavel je zapisal,[22] da mu je »to čudovito markovsko ljudsko balado posredoval redovnik Sv. Fidel iz Bratoncev«.[23] Nobena od 15 pesmi nima izpisanega naslova, povsod pa je navedeno ime kraja (z madžarskimi eksonimi).

Bratonci pri Beltincih (1909)

1. *Màrko skáčä, Màrko skáčä, Po zälẹ́noi̯ tràtṇ.*
Hm hm hm, jàjaja̯. Po zälẹ́noi̯ tràtṇ.

2. *V ròka̯ nòsṇ, v ròka̯ nòsṇ Sa̍dän žútṇ zlátṇ.*
Hm hm hm, jàjaja̯. Sa̍dän žútṇ zlátṇ.

3. *Tòu̯ dä nämṇ, tòu̯ dä nämṇ Za divòi̯ko datṇ.*
Hm hm hm, jàjaja̯, Za divòi̯ko datṇ.

4. *Píi̯tä ďèi̯tä, píi̯tä ďèi̯tä Mòiga bráca kònṇ.*
Hm hm hm, jàjaja̯, Mòiga bráca kònṇ.

5. *Zdà̯i̯ mo íšlṇ, zdà̯i̯ mo íšlṇ Dàläč po divòi̯ko,*
Hm hm hm, jàjaja̯, Dàläč po divòi̯ko.

6. *Prèi̯k dävä̍tṇ, prèi̯k däsä̍tṇ, Sa̍dän sívṇ mòu̯stov,*
Hm hm hm, jàjaja̯, Sa̍dän sívṇ mòu̯stov.

7. *Tàn jo vídṇ, tàn jo vídṇ, Fòlašä pomèi̯čä,*
Hm hm hm, jàjaja̯, Fòlašä pomèi̯čä.

8. *Zlátṇ pa̍ron, zlátṇ pa̍ron, Z bèi̯lṃṇ rokámṇ,*
Hm hm hm, jàjaja̯, Z bèi̯lṃṇ rokámṇ.

9. *N'òi̯ na glávṇ, n'òi̯ na glávṇ, Pántlṇkṇ pai̯tlájo.*
Hm hm hm, jàjaja̯, Pántlṇkṇ pai̯tlájo.

10. *N'òi̯ na pȋ̯sai̯, n'òi̯ na pȋ̯sai̯, Žva̍glṇcä žväglájo.*
Hm hm hm, jàjaja̯, Žva̍glṇcä žväglájo.

11. *N'òi̯ na ròka̯i̯, n'òi̯ na ròka̯i̯, Pȋ̯stanṇ sväklíjo.*
Hm hm hm, jàjaja̯, Pȋ̯stanṇ sväklíjo.

18 Novak, *Izbor prekmurske književnosti*.
19 Šimonka, *Prekmursko ljudsko izročilo*, str. 37.
20 Kunej, *Fonograf je dospel!*, str. 73.
21 Pavel, *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*, str. 4–5.
22 Pavel, *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*, str. 146.
23 Iz madžarščine prevedla avtorica prispevka. Pavlova zvrstna opredelitev je napačna, ker pesem ni balada.

12. »*Dàjtä mı̯ jo, dàjtä mı̯ jo, Mòja drága màtı̯.*
Hm hm hm, jàjajaı̯, Mòja drága màtı̯.«

13. »*Nä dàn tı̯ jo, nä dàn tı̯ jo, kùrvä sìn bradátı̯.*
Hm hm hm, jàjajaı̯. Kùrvä sìn bradátı̯.

14. *Ráı̯ jo hòčän (! = šč̨én), ráı̯ jo hòčän F škrìńo zaklè̯patı̯,*
Hm hm hm, jàjajaı̯. F škrìńo zakovàtı̯.

Pavlova prekmurska različica v fonetični pisavi iz leta 1909 kaže naslednje narečne značilnosti; največ jih je v **glasoslovju**: zaokroženje kratkega in nenaglašenega *a* je značilno tako za ravensko kot goričko varianto prekmurščine (npr. *màtı̯*),[24] dolgi *a* je nezaokrožen, sprednji oz. rahlo *e*-jevski (*å*), npr. *na glávı̯*, *jágrı̯čäk*, samoglasnik *e* se izgovarja kot dvoglasnik *eı̯* (*prèı̯k*, *pomèı̯čä*, *z bèı̯lı̯mı̯*); samoglasnik *o* se izgovarja kot dvoglasnik *ou̯* (*mòu̯st*, *tòu̯*); končni soglasnik *-h* (*x*) se izgovarja kot *-j* (*na pr̨̀saı̯*, *na ròkaı̯*); končni oz. izglasni soglasnik *-m* preide v *-n* (*sa̋dän* 'sedem', *tàn* 'tam', *vídı̯n* 'vidim', *zlátı̯n pa̋ron*, *nä dàn*, *hòčän*); primer jotacije oz. prehoda *j* v *ď* [*dj*]: *ďèı̯tä* 'jejte';[25] mehki *ń* je ohranjen (*škrìńa*); zveneči soglasnik *v* se v položaju pred nezvenečimi nezvočniki izgovarja nezveneče, tj. kot *f* (*f škrìńo*); za prekmursko narečje je značilen tudi zlogotvorni zvočnik *r̨* (*na pr̨̀saı̯* 'na prsih', *pr̨̀stanı̯*).

Na **oblikoslovni** ravnini izstopajo nekatere oblike: ženska končnica *-ah* pri srednjespolskem samostalniku *prsa* (*na pr̨̀saı̯* 'na prsih'); pri pridevniku *zelen* v mestniku ednine izpričana končnica *-oj* iz zaimenske sklanjatve *-i* pri samostalnikih v dajalniku in mestniku ednine: *po zälę́noı̯* (mestnik ednine knjižno *po zeleni*); končnica *-i* pri zaimku *on* v dajalniku ednine: *nämu̯*; raba tožilnika namesto rodilnika zanikanja: *nä dàn tı̯ jo* (rodilnik > tožilnik) (knjižno *ne dam ti je*); pomožni glagol prihodnjika je *mo* (< *bomo*) (*zdàı̯ mo íšlı̯* 'zdaj bomo šli'); ponavljalni glagol *pometati* ima sedanjiško obliko *pomeče* (*pomèčä*), ki je nastala po jotaciji.

Od **besedja** izpostavljamo nekaj tipičnih prekmurskih izrazov:[26] *žútı̯* 'rumen, zlat' < *žolt* < praslovansko **žъltъ* 'rumen'; *divòı̯ka* 'deklica' < praslovansko **děva* 'mlada, vendar že odrasla ženska'; *fòlaš* 'hodnik' < madžarsko *folyosó* (prim. *fòlašä pomèčä* 'pometa hodnik'); *pántlı̯k* '(pisan) trak, trakec' < madžarsko *pántlika* 'trak, trakec' < nemško *Band* 'trak',[27] s *pántlikami so si okìnčali kranščáke* ['s trakovi so si okrasili klobuke', op. avt.]; *žvä̀glı̯cä žväglájo*; *žveglati* 'piskati', *žveglica* < *žvegla* 'vrsta piščali, piščalka' < srednjevisokonemško *svëgele* 'vrsta piščali', iz česar se je razvilo današnje nemško *Schwegel* v enakem pomenu.[28]

Naslednja prekmurska varianta pesmi je bila posneta leta 1955 v Beltincih in je »ena najbolj znanih pesmi v Prekmurju […]. Slišimo jo v vsaki vasi, zlasti na Dólinskem, kjer jo imajo v šali za svojo himno.«[29] Dolince drugi Prekmurci imenujejo tudi Marki in pravijo, da jih tako imenujejo ravno zaradi te pesmi.[30] Različica iz Beltincev[31] je zapisana na folkloristično način (torej nefonetično), zato natančna kvaliteta samoglasnikov ni razvidna.

1. *Marko skače po zelenoj trati.*
2. *V rokaj nosi seden žuti zlati.*
3. *Tou de njemi za devojko dati.*
4. *Pijte, jejte, mojga bratca konji!*
5. *Zdaj mo išli daleč po devojko.*
6. *Preik deveti, preik deseti mostov.*
7. *Tam jo vidim, folaše pomeiče.*
8. *Zlatim perom, z belimi rokami.*
9. *Njoj na glavi pantliki pletajo.*
10. *Njoj na prsaj žviglice žveglajo.*
11. *Njoj na rokaj prstani svetlijo.*
12. *Dajte mi jo, draga moja mati!*
13. *Ne dam ti jo, kurve sin bradati!*
14. *Raj jo hočem v škrinjo zaklepati!*
15. *Naj jo jejo miši no podgani!*
16. *Naj jo jejo kebri no stenice!*[32]

Posebnosti v **glasoslovju**: dvoglasnik *eı̯* je ohranjen (npr. *preik*, *z beilimi*, *pomeiče*); kjer je pri Pavlu dvoglasnik oz. diftong *ou̯*, je v tem zapisu že monoftong oz. enoglasnik (*mostov*); končni soglasnik *m* je le redko zapisan z *n* (*seden* toda *tam*, *vidim*, *zlatim perom*, *hočem*, *ne dam*); namesto nezvenečega predloga pred nezvenečimi soglasniki, ki ga je Pavel zapisal s *f*, je v tem besedilu že pokniževeni predlog *v* (*v škrinjo*).

Na **oblikoslovni** ravnini izstopajo nekatere oblike: ženska končnica *-ah* pri srednjespolskem samostalniku *prsa* (*na prsaj* 'na prsih'); pri pridevniku *zelen* v mestniku ednine izpričana končnica

24 V skladu z nacionalno fonetično transkripcijo danes kratki zaokroženi *à* zapisujemo z *å*, npr. *b'råt* v Jakop, Govor Cankove od Pavlovega Glasoslovja (1909). Sodobno narečno gradivo (zapisano z novo transkripcijo) avtorica zbira na terenu od leta 2006.

25 Govor vasi Bratonci ima danes na tem mestu glas *j*.

26 Poleg besed slovanskega izvora so v tem narečju izposojenke, prevzete v različnih obdobjih. Največ je germanizmov (prevzeti zlasti iz južne bavarske nemščine v narečno slovenščino) in madžarizmov.

27 Novak, *Slovar*, str. 94.

28 Striedter-Temps, *Deutsche Lehnworter im Slovenischen*, str. 256.

29 Dravec, *Glasbena folklora Prekmurja*, str. 337.

30 Kumer, Marko skače po zelenoj trati, str. 102.

31 Kumer, Marko skače po zelenoj trati, str. 103–104.

32 Pesem je tu zapisana brez ponavljanj.

-oj iz zaimenske sklanjatve *-i* pri samostalnikih v dajalniku in mestniku ednine: *po zelenoj* (mestnik ednine knjižno *po zeleni*); končnica *-i* pri zaimku *on* v dajalniku ednine: *njemi*; raba tožilnika namesto rodilnika zanikanja: *Ne dam ti jo* (rodilnik > tožilnik) (knjižno *ne dam ti je*); pomožni glagol prihodnjika je *mo* (< *bomo*) (*mo išli* 'bomo šli'); ponavljalni glagol *pometati* ima sedanjiško obliko *pomeče* (*pomeiče*), ki je nastala po jotaciji. Zanimiv je samostalnik *podgana*, ki se v pesmi pojavi v moškem spolu množine: *miši no podgani* 'miši in podgane'.

Od **besedja** izpostavljamo nekaj tipičnih prekmurskih izrazov:[33] *žutiȷ* 'rumen, zlat' < *žolt* < praslovansko **žьltъ* 'rumen'; *devojka* 'deklica' < praslovansko **děva* 'mlada, vendar že odrasla ženska'; *folaše* 'hodnik' < madžarsko *folyosó*; *pantlik* '(pisan) trak, trakec' < madžarsko *pántlika* 'trak, trakec' < nemško *Band* 'trak',[34] *žviglice žveglajo*; *žveglati* 'piskati', *žviglica* 'vrsta piščali, piščalka'.

Po lougi leiče

Pesem *Po lougi leiče*[35] so peli v raznih delih Prekmurja, se je pa iz kraja v kraj spreminjala. V pesmi žolna prosi mladega lovca, naj je ne ustreli, ter mu svetuje, kakšno ženo naj si izbere.

Bratonci (1909)

1. *Po lòu̯gȷ lèi̯čä, po lòu̯gȷ lèi̯čä*
Ädnä žúta žùnȷca.
Lẹdrài̯laȷi̯lòi̯lala!
Ädnä žúta žùnȷca.

2. *Za ńòu̯v mȷ (h)òdȷ, za ńòu̯v mȷ (h)òdȷ*
Ädän mládȷ jágrȷčäk.
Lẹdrài̯laȷi̯lòi̯lala!
Ädän mládȷ jágrȷčäk:

3. *»Nä strèi̯lȷ* (ali *strèi̯laȷ*) *da mä, nä strèi̯lȷ da mä,*
Tí mládȷ jágrȷčäk!

4. *Jȁs tä poducìn, jȁs tä poducìn,*
Kàk sä mòräš òžänȷt (! = *ožänìtȷ*).

5. *Nä zȁmȷ da sȷ, nä zȁmȷ da sȷ*
Ädnä stárä bàbä čẹ́r.

6. *Ár stára bàba, ár stára bàba,*
Úna pùna krèi̯gańa.

7. *Nä zȁmȷ da sȷ, nä zȁmȷ da sȷ*
Ädno mládo vdòvȷco.

8. *Ár mláda vdòva, ár mláda vdòva,*
Úna pùna žàlostȷ.

9. *Li vzȁmȷ da sȷ, li vzȁmȷ da sȷ*
Ädno mládo dẹ̀klȷco.

10. *Ár mláda dẹ̀kla, ár mláda dẹ̀kla,*
Úna pùna väsälďá.
Lẹdrài̯laȷi̯lòi̯lala!
Úna pùna väsälďá.

Pavlova prekmurska različica v fonetični pisavi iz leta 1909 kaže naslednje **glasoslovne** značilnosti: samoglasnik *e* se izgovarja kot dvoglasnik *ei̯* (*lèi̯čä*, *nä strèi̯lȷ* (ali *strèi̯laȷ*) 'ne ustreli', *krèi̯gańa*); samoglasnik *o* se izgovarja kot dvoglasnik *ou̯* (*po lòu̯gȷ*, *za ńòu̯v* 'za njo'); prehod zlogotvornega *-ļ-* > *-ol-* [*-ou̯-*] > *-u-* (*pùna* 'polna', *žúta* = *žolta 'rumena', *žùnȷca* 'žolnica'); primer jotacije oz. prehoda *j* v *d'* [*dj*] (*väsälďẹ́*[36] 'veselje' < stcsl. *veselъ* 'vesel').

Pri **oblikoslovju** je poseben ponavljalni glagol *letati*, ki ima sedanjiško obliko *leče* (*lèi̯čä*) 'leta', ki je nastala po jotaciji (kot npr. *metati mečem* < praslovansko **met-je-m*), arhaični vzročni veznik *ar* ('ker, kajti'); od **besedja** pa izpostavljamo: *lòu̯g* 'gozd' < praslovansko **lǫgъ* *'nižje ležeč teren, kotlina', *žùna*, *žùnȷca* 'žolna' < praslovansko **žьlna*, kar se je razvilo iz indoevropsko **gʰl̥náh₂*, v ženskem spolu posamostaljenega pridevnika **gʰl̥nó-* 'zelen, rumen; *žútȷ*, *-a*, *-o* 'rumen' = *žolt < praslovansko **žьltъ* 'rumen'.

J. Dravec je v svoji zbirki navedel različico iz Kroga (Prekmurje), ki jo je na terenu zapisal leta 1950:[37]

Po lougi leiče, po lougi leiče,
edna žuta žunica.
(Ledrajla lijala, ledrajla lijala),
edna žuta žunica.

Za njouf mi hodi eden mladi jágerček.
Na rami nosi edno pükšo nacèrano.
Ti pai méne doi ne strêlaj,
Jas ti nekaj povédla bom:
as ti nekaj povedla bom:
»Stare babe si ne jemli,
ona puna je kreganja.
Mlade vdove si ne jemli,
Ona puna je žalosti.

33 Gl. op. 26.
34 Novak, *Slovar*, str. 94.
35 To je živalska pripovedna pesem, ki jo Štrekelj (*Slovenske narodne pesmi*, 1. zvezek) uvršča v tip *Ptičev svet za dobro ženitev* (različica 926 je npr. iz Cerovca).
36 Govor vasi Bratonci ima danes na tem mestu glas *j*.
37 Dravec, *Glasbena folklora Prekmurja*, str. 209–210.

Mlado dekle si le vzemi,
Ona puna je vèseljá.«

Posebnosti v **glasoslovju**: dvoglasnik *eį* ni dosledno zapisan (*leiče*, toda *strêlaj* in *kreganja*); dvoglasnik *oų* je dosledno zapisan (*lougi*, *za njouf* 'za njo'); upoštevan je prehod zlogotvornega *-ł̨-* > *-ol-* [*-oų-*] > *-u-* (*žuta žunica*, *puna*); jotacije oz. prehoda *j* v *d'* ni (*vèseljá*).

PREKMURŠČINA V REPERSKIH BESEDILIH

Narečna in pokrajinska pogovorna zvrst vse bolj nadomeščata vlogo knjižnega jezika v besedilih sodobne popularne glasbe, tudi v urbanih zvrsteh, kot je rep. Vera Smole kot vzroke za to navaja 1) individualizacijo družbe ob siceršnji globalizaciji, 2) oddaljevanje knjižnega jezika od žive rabe z vse večjo rabo tujega, t. i. globalnega angleškega jezika, kar nosilce slovenskega jezika usmerja v iskanje novih načinov izražanja identitete skozi materni jezik, in 3) jezikovno modo, nastalo z vstopom narečne zvrsti v medije.[38]

Stekli psi iz Murske Sobote so pionirji repanja v rodni prekmurščini. Njihova besedila so družbenokritična, surova, realistična in globoko zakoreninjena v domačem okolju. Na njihovi plošči *Čista vejst* iz leta 2012 je trinajst skladb. V nadaljevanju navajamo in analiziramo besedili *Čista vejst*[39] in *Poletni*,[40] ki smo ju izbrali zaradi dejstva, da je ravno rep najbližje govorjenemu kodu, torej prekmurskemu narečju.[41]

Čista vejst

Oni puni pejnez, ges bogati siromak,
oni čakajo na neka, ges delan na ukaz.
Oni ščejo kapital, ges bi rad samo osnovo,
oni pišejo zgodovino, ges bi stvar spelo na nouvo!
Oni močni v večini, ges brez straja en in edini,
oni trošijo naše, ges vüpan na boukše.
Oni čakajo na drüjge, ges bi čim več probo sam,
oni borijo se za oblast, ges razpolagan s ten, ka man!

Oni so siti, ges neka bi še džo,
oni živijo od obresti, ges glavno ka mo živo.
Oni nastavlajo si zakon, ges notri iščen rupe,
oni majo lejpe bejbe, ges jih neščen ka so glupe!
Oni se švercajo na drüjge, ges komout san lejko solo,
oni küpüvlejo diplomo, ges odin pa v šoulo.
Oni računajo na nas, ges pozablan na njih,
vsakič gda zajebejo, zabeležin not v stih!
/…/

Oni šnofajo praje, ges küjan si čaje,
oni švercajo kile, ges čakan vütro brez sile.
Oni bi vse na silo: avto, bejbo, velko vilo,
ges bi rad bil samo človik, tou edino je pravilo!
Oni ne vejo za nas, ges znan, što so oni,
oni so v tišini, Dula pa se buni.
Oni z mafijo v navezi, ges man čisto vejst,
oni kradnejo fsi fküper, ges za maloga človeka zdignen pejst!

(Refren): *Ges man čisto vejst, čista čisto vejst!*
Maš ti čisto vejst, čista čijsto vejst?
Ges man čisto vejst, čista čisto vejst!
Maš ti čisto vejst, čista čijsto vejst?

Oni pridejo na TV zlažejo nan saki stavek,
ges či bi lejko, bi na laž uvedo davek!
Oni nan dajo kredit, nazaj bi meli dvakrat več,
ges man malo zaščito, uni majo velki meč.
Oni majo maso lüde in kontrolo preko medija,
ges znan njihove scenarije, otroška komedija!
Obečavlejo nezmožno, ges že dugo tou nejsan vrvo,
uni sovražijo z düjšo, ges spoštüvlen tou je prvo.

Za **glasoslovje** prekmurskega narečja so najbolj značilni diftongi oz. dvoglasniki, in sicer *ej* [*eį*] in *ou* [*oų*] (npr. *pejst* 'pest', *vejst* 'vest', *lejpe* 'lepe', *lejko* 'lahko', *nejsan* 'nisem'; *v šoulo* 'v šolo', *nouvo* 'novo', *boukše* 'boljše', *tou* 'to'), redkeje tudi *ij* [*iį*] (npr. *čijsto*) in *üj* [*üį*] (npr. *z düjšo* 'duša'). Zaokroženi (t. i. labializirani) *a* [*å*] v besedilu ni posebej označen. Posebnosti so tudi *u* s preglasom (*vüpan*, *drüjge*, *küjan*, *vütro*, *fküper*), prehod zlogotvornega *-ł̨-* > *-ol-* [*-oų-*] > *-u-* (npr. *puni* 'polni'), prehod vzglasnega *v* pred nezvenečimi soglasniki v *f* (*fsi fküper*) in protetični *v-* (npr. *vüpan* 'upam', *vütro* 'jutro'), prehod končnega *-m* v *-n* (*vüpan* = upam 'upati', *znan* = znam 'vedeti', *čakan*, *delan*, *razpolagan s ten*, *man* = imam, *zdignen* = *zdignem 'dvigniti'; *nan* 'nam'), prehod *j* v *g* ali *dž* (npr. *ges* 'jaz', *džo* 'jedel'), prehod *-x-* v *-j-* (Red *straja* 'strah', *küjan* = kuham 'kuhati'), premena *kt* > *št* (npr. pri vprašalnem zaimku *što* 'kdo') ter prehod *(h)č-* v *šč-* (npr. *ščejo* 'hočejo').

Od **oblikoslovnih** značilnosti sta posebna deležnik na *-l* moškega spola ednine z narečno končnico *-o* (npr. *probo* = *probal 'poskusiti', *spelo* = *speljal 'speljati', *džo* 'jedel', *živo* 'živel')

38 Smole, Pomen in vloga narečij, str. 557 in 561.
39 Besedilo je prepisano iz Harlamov, *Raperske pesmi*, str. 70.
40 Besedilo je prepisano s spletne strani https://slolyrics.com/stekli-psi/poletni/ (3. 5. 2026).
41 Vlado Kreslin in drugi (po)ustvarjalci ljudske glasbe ravno zaradi tega dejstva – možne arhaizacije narečja oz. narečne različice – v članku niso obravnavani, saj smo želeli analizirati čim bolj surovo različico govorjene prekmurščine v pesemski obliki.

in zaimenska trda sklanjatvena končnica *-oga* (*toga*, *tomu*) tudi pri pridevnikih moškega spola (npr. rodilnik/tožilnik *maloga* 'malega'). Posebna je tudi tvorba ponavljalnih in trajnih glagolov, npr. *küpüvlejo* 'kupujejo', *obečavlejo* 'obljubljajo', *spoštüvlen* 'spoštujem'. Od **besedja** je zanimiva oblika *pejnezi* 'denar' (< madžarsko *pénz* 'denar').

Poletni

Že pa je leto naokaule,
čas počitnic pa dopusta –
nega guča več o šaole.
Z ekipo čilan naokaule,
nege v sence se ladin,
bakla, pijvo pa kitara vöne 36 stopinj,
sunčimo se zrezke gor na žare –
Kolegice spitavajo, če smo še pri stvari?
Ka se parti ponovij, žurka pa napravi –
ka nišče nemre to kak delamo mij.
Ogenj se zaköjre, poleg se sidij –
na Kamešnici al pa Möjre, moreš prijte tüdi tij!
Če nej pa nendre indri,
na nekšon festivale.
Če nej v Prekmurji pač pridi tan negi na obali.
Tü nosijo se bejbe izzivalno,
za ene nej normalno –
v glave kitica »summer time« stalno
Ges bi pravo genijalno.
Družba se je zbrala, vse je živo
ide v kraug, kombinacija je nej normalna
stari ges ne čujtin naug!
V parki se dobijva, samo mi povej kera klaup!
Z nami čilajo bogouvi – stari vleti že idnauk!
Z nami čilajo bogouvi – vleti že idnauk!

Refren:
Že pa je leto naokaole,
čas počitnic pa dopusta –
nega guča več o šaole!

Vrouči beton – znaš vöne san v japonkaj
v desni rauke frizbi, oblečene v kopalkaj.
Na nejbi brez oblaka čujen »Dula ka se čaka?«
Vržen frizbi fajn po zraki do naslednjoga sometalca –
mala malca!
Čüjen füjčkajo za bejbami z prekratkim hlačnim krijlon,
vijdin dilere so srečne, sako poletje so dobrin z »dilon«,
ges bi »chillo-o«!
Šnöfan čevapčiče z lükon, čüjen muziko pred blokon...
Poletje stare, tau je naravni afrodizijak,
več kak 100 lidij v parki – tau mi je znak!
Mamo fantastične dogodke – »Breka fest« pred čason?
Vrauče je stari idemo na čaj v »mikk-a«!
Ulice so prazne – fsi so odišle na Goričko,
ge z knjigo san v parki, počüjten se odlično!
Na bazejni, brez sramote, brez cöte
ob nekšon jezeri, »Marlay v nekšon plejere
z nekšo mrzlo pijvo fajn smo se odžejale!

Od **glasoslovnih pojavov** so najbolj značilni diftongi oz. dvoglasniki, in sicer *ej* [e̯i̯] in *ou* [o̯u̯] oz. *au* [a̯u̯] ali *ao* [a̯o̯] (npr. *na bazejni* 'na bazenu', *na nejbi* 'na nebu', *nej* 'ne; *bogouvi* 'bogovi', *vrouči* 'vroči', *kraug* 'krog', *klaup* 'klop', *naokaule* 'naokoli', *tau* 'to', *rauke* 'roke', *o šaole* 'o šoli'), redkeje tudi *ii̯* (npr. *pijvo* 'pivo', *mij* 'mi') in *üj* (npr. *füjčkajo* = *fučkajo 'žvižgati', *počüjten se* 'počutim se'). Posebnost je tudi *u* s preglasom [ü] (*tüdi* 'tudi', *tü* 'tu', *z lükon* = z lukom 's čebulo', *čüjen* = *čujem 'slišim', *füjčkajo* = fučkajo 'žvižgajo', *počüjten se* 'počutim se'), *o* s preglasom [ö] (*vöne* 'zunaj ', *zaköjre* 'zakuri ', *cöte* = *cote 'oblačila', *šnöfan* = *šnofam 'vohljati, stikati'), prehod vzglasnega *v* pred nezvenečimi soglasniki v *f* (*fsi*), prehod končnega *-m* v *-n* (*ladin* 'hladim', *tan* 'tam', *šnöfan* = *šnofam, *z lükon* = *z lukom s čebulo, *čüjen* = *čujem 'slišim', *pred čason* 'pred časom', *počüjten se* 'počutim se'), prehod *j* v *g* (npr. *ges* 'jaz'), izguba vzglasnega *x-* (*ladin* 'hladim') in prehod (*h*)*č-* v *šč-* (npr. *nišče* 'nihče').

Od **oblikoslovnih** značilnosti sta posebna deležnik na *-l* moškega spola ednine z narečno končnico *-o* (npr. *ges bi pravo* = *jaz bi pravil 'jaz bi rekel') in končnica *-oga* pri rodilniku ali tožilniku pridevnikov moškega spola (npr. *do naslednjoga*).

Od **besedja** so zanimive nikalnica *nega guča* 'ni govora', *spitavajo* 'sprašujejo', *nišče nemre* 'nihče ne more', *nendre indri* 'nekje drugje', *tan negi* 'tam nekje', *idnauk* 'enkrat', *na nekšon* 'na nekakšnem, na nekem'. Narečne besede redko mešajo tudi z modernimi angleškimi slengizmi, kar ustvarja popolnoma novo jezikovno plast (t. i. spletna ali digitalna narečnost), npr. *čilan* = *čilam < ang. *to chill* 'počivati, lenariti', *parti* < ang. *party* 'zabava', *bejba* < ang. *baby* 'dekle'. V besedilu najdemo tudi lokalna hidronima *na Kamešnici al pa Möjre* 'na Kamenščici[42] ali na Muri'.

Jannis Androutsopoulos in Arno Scholz v študiji o prevzemanju hip-hop kulture in repa v Evropi analizirata,[43] kako evropski reperji (npr. v Italiji, Nemčiji in Grčiji) programsko zavračajo standardizirani jezikovni kod (tj. knjižno različico jezika) ter namerno izbirajo družbeno stigmatizi-

42 Kamenščica je priljubljeno gramozniško jezero v Murski Soboti.

43 Androutsopoulos in Scholz, Spaghetti Funk.

rane narečne idiome. Avtorja pri tem opozarjata, da zborni jezik v repu pogosto deluje umetno in estetsko togo. Ko prekmurska zasedba Stekli psi za svoj primarni izrazni medij izbere lokalni dialekt, se tako izogne normativni rigidnosti standarda in vzpostavi neposreden, pristen stik s poslušalcem, česar knjižna slovenščina v tem izrazito uličnem žanru ne more zagotoviti.

Podoben pojav na globalni ravni opaža Alastair Pennycook v svoji monografiji o jeziku, krajevnem prilagajanju in pristnosti v hip-hopu.[44] Avtor izpostavlja, da se rep ob prenosu iz ZDA v Evropo in preostali svet ni ohranil v ameriški angleščini, temveč so ga ustvarjalci prilagodili lastnemu okolju. Ta proces lokalizacije se najizraziteje kaže prav v rabi avtohtonih narečij, kar Pennycook primerja z vrnitvijo k primarnemu ustnemu izročilu in tradiciji pripovedovanja zgodb (ang. *storytelling*) – prvinam, ki tvorijo jedro tradicijskega ljudskega pesništva. Prenos te teorije v slovenski kulturni prostor nazorno pojasnjuje sodobni odmik od ljubljanskega sociolekta[45] oz. slenga, ki je dolgo prevladoval na domači hip-hop sceni. Z integracijo marginaliziranih narečij današnji ustvarjalci decentralizirajo nacionalno subkulturno polje ter (v našem primeru) prekmursko narečje potrjujejo kot živo, prožno in izrazito ritmično jezikovno sredstvo.

PRIMERJAVA MED LJUDSKO IN REPERSKO LIRIKO

Ljudska pesem *Marko skače* je reprezentativni primer vseslovenskega folklornega izročila, ki je skozi recepcijsko zgodovino doživela t. i. funkcijski premik in prešla v otroški repertoar. Nasprotno pa pesem *Po lougi lejče* prinaša narativ o žolni in mladem lovcu (jagru), ki vsebuje arhetipske prvine tradicijskega svetovanja na področju partnerskih odnosov (t. i. družbeni nauk): *»Stare babe si ne jemli, ona puna je kreganja ... Mlado dekle si le vzemi, ona puna je veselja.«* Gre za izrazito odraslo, bivanjsko tematiko, determinirano z ruralnim motivnim svetom (log oz. gozd, jager oz. lovec, ptica). Ob primerjavi s sodobno urbano uličnо poezijo prekmurske hip-hop zasedbe Stekli psi (npr. v besedilih *Čista vejst* in *Poletni*) pa lahko opazujemo estetski in vsebinski preskok v 21. stoletje: ruralne motive panonskih logov in tradicionalnih likov zamenja urbana, betonska vsakdanja bivanjska resničnost sodobne prekmurske mladine.

V folklornem besedilu *Po lougi lejče* je prostor konstruiran kot dinamični naravni kronotop, kjer opazujemo gibanje ptice in lovca (jagra) v naravnem habitatu (logu), ki deluje kot nosilec metaforičnih in simbolnih pomenov tradicijskega sveta. Nasprotno pa v skladbi *Poletni* naravno dinamiko gozda nadomestita vročina prekmurskih ulic in bregov Mure, kjer namesto gibanja zavladajo pasivnost, bivanjska melanholija in poletno brezdelje. Reperji z uporabo narečja sicer ohranjajo regionalno identiteto iste pokrajine, vendar jo na novo definirajo s sodobno bivanjsko izkušnjo urbanega prostora.

Primerjava med ljudsko pesmijo *Marko skače* in besedilom *Čista vejst* zasedbe Stekli psi razkriva diametralno nasprotna funkcionalno-recepcijska gibanja znotraj istega geografskega prostora. Medtem ko je *Marko skače* skozi zgodovinsko recepcijo izgubila izvorno, resno snubitveno obredno funkcijo ter se prelevila v lahkotno in igrivo otroško izštevanko, skladba *Čista vejst* stopa v obratno smer: izvajalci narečni idiom (dialekt) rekontekstualizirajo v primarno orodje surove eksistenčne izpovedi.

Tovrstna primerjava dokazuje, da prekmurščina s časom ni izgubila svoje ekspresivne moči – spremenili so se le medij (od petja na vasi do repanja na odru), prostor (iz loga na ulico) in način zapisa. Narečje tako v ljudski pesmi kot v repu prinaša bogastvo, ekspresivnost in neposredno vez z lokalnim okoljem. Tudi v reperskih besedilih narečje deluje enako kot v folklorni dediščini – kot branik lokalne mikroidentitete.[46] V članku tako opozarjamo na vzporednice med tradicionalnimi ljudskimi pesmimi (ang. *folk traditions*), kjer je poudarek na regionalnem narečju, in sodobnimi žanri, kot je rep, ki prav tako temelji na narečni izgovarjavi in lokalni pripadnosti.

STRUKTURNE IN SOCIOLINGVISTIČNE VZPOREDNICE

Tipološka bližina med ljudsko, tj. tradicijsko narečno pesmijo in sodobno repersko produkcijo izhaja iz dveh temeljnih strukturnih stičišč:

1) Tako ljudska pesem kot rep sta primarno govorjena oz. péta žanra, ki sta nastala spontano znotraj bivanjskega okolja skupnosti in ne z akademskim kodificiranjem za pisalno mizo.

2) Tako tradicijsko ljudsko pesništvo kot rep izkazujeta visoko stopnjo geografske determiniranosti oz. lokalne umeščenosti. Folklorne forme

44 Pennycook, Hip-Hop and the Global Spread of Authenticity.

45 Skubic, *Obrazi jezika*.

46 Več o vlogi prekmurskega narečja kot enega najbolj prepoznavnih znakov prekmurske identitete v popularni kulturi (glasba, film) gl. v Koletnik, Prekmursko narečje v medijih, str. 36–38.

artikulirajo regionalni kulturni kod (npr. Prekmurje), sodobni hip-hop pa ta koncept nadgradi z reprezentacijo urbane mikroidentitete (npr. Stekli psi v domači Murski Soboti, podobno kot ljubljanski reper Klemen Klemen v Trnovem, delu Ljubljane, od koder izvira).

MEDGENERACIJSKE VZPOREDNICE IN JEZIKOVNO-VSEBINSKI PREMIKI

Vzporednice med obema obdobjema ustvarjalnosti se kažejo na treh ravneh:

1) **Transformacija zapisa:** August Pavel je leta 1909 uporabil znanstveno fonetično transkripcijo s posebnimi diakritičnimi znaki, da bi čim bolj natančno zapisal narečna besedila ljudskih pesmi. Sodobni reperji (kot npr. Stekli psi) pa v knjižicah z besedili ali na spletnih platformah besede zapisujejo intuitivno, po posluhu (npr. *vütro* za knjižno *jutro*, *boukše* za knjižno *boljše*, *ge* za knjižno *jaz*), kar daje njihovim besedilom pristen lokalni pečat.

2) **Evolucija motivike in odziv na družbeno zapostavljenost:** Na vsebinski ravni opazujemo neprekinjeno rdečo nit, ki pa se je prilagodila času. Tradicionalne ljudske pesmi pogosto tematizirajo kmečko delo, ljubezen, revščino, ekonomsko izseljevanje ipd. Prekmurski rep 21. stoletja to vsebinsko kontinuiteto ohranja, vendar jo prestavi v urbano okolje: osredotoča se na gospodarsko zapostavljenost regije (Pomurje kot periferija) in brezposelnost mladih, a hkrati izraža močan regionalni ponos in pripadnost domači pokrajini.

3) **Raba dvoglasnikov oz. diftongov kot ritmično orodje:** Zadnja vzporednica posega na področje ritmike in zvočnosti. Specifične prekmurske glasoslovne pojave, ki jih je v svoji monografiji iz leta 1909 sistematično opisal A. Pavel (predvsem dvoglasnike in posebne samoglasnike, kot so *e̯i*, *o̯u* in *ü*), reperji spretno izrabljajo za grajenje asonanc in rim. Ti narečni elementi tako ne služijo le kot dokaz lokalne pripadnosti, temveč postanejo ključno ritmično orodje, ki njihovemu glasovnemu toku (ang. *flowu*) vtisne unikaten prekmurski akustični pečat.

ZAKLJUČEK

V prvem delu prispevka osvetljujemo narečno podobo izbranih prekmurskih ljudskih pesmi. Njihov jezik praviloma ne predstavlja čistega narečja, temveč vmesno stopnjo med krajevnim govorom in knjižnim jezikom, pri čemer se izvirni narečni izreki najbolj približajo zapisi v fonetični pisavi. V članku analiziramo dve prekmurski narečni pesmi, ki ju je leta 1909 v svoji glasoslovni razpravi objavil Avgust Pavel. Besedila teh pesmi, zapisanih s posebno fonetično pisavo, so dragocen in verodostojen spomenik iz obdobja pred načrtnim in pospešenim zapisovanjem prekmurskega pesemskega izročila po prvi svetovni vojni. Kot taka so ustrezen vir za nadaljnje analize in primerjave s poznejšimi zapisi. V tem sklopu obravnavamo tudi vseslovensko znano ljudsko pesem *Marko skače*, ki je med prehajanjem iz kraja v kraj doživela le manjše jezikovne premike in se je do danes ohranila v skoraj nespremenjeni besedilni obliki, medtem ko se je spremenila njena družbena vloga, saj je iz snubitvene prešla v otroško pesem.

V drugem delu prispevka prikazujemo narečno podobo prekmurskih reperskih besedil; podane so glasoslovne in oblikoslovne značilnosti ter besedje, značilno za to vzhodno slovensko narečje. Medtem ko je v preteklosti veljalo, da se narečne oblike in izrazi ohranjajo predvsem v ljudskem pesništvu in pozneje v besedilih narodnozabavne glasbe, danes ugotavljamo, da narečne in pogovorne prvine vse pogosteje prodirajo v sodobne urbane glasbene zvrsti, med katerimi najbolj izstopa rep. Ustvarjalci narečja ne povezujejo več zgolj s kmečkimi opravili in preteklostjo, temveč pokrajinsko oz. narečno obarvani govor vpenjajo v sodobna, tudi družbeno angažirana besedila. Raba narečja ustvarjalcem prinaša občutek avtentičnosti, iskrenosti in neposredne povezanosti z vsakdanjim življenjem, kar jim služi kot močno orodje za vzpostavljanje vezi s poslušalci, izražanje lastnega geografskega in družbenega izvora ter razbijanje ukoreninjenih predsodkov o (ne)prestižnosti določenega krajevnega govora oz. regionalnega sociolekta.

FINANCIRANJE
Prispevek je nastal v okviru programa *Dediščina na obrobjih: novi pogledi na dediščino in identiteto znotraj in onkraj nacionalnega* (P5-0408), ki ga iz državnega proračuna financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

IZJAVA O DOSTOPNOSTI PODATKOV
Podatki, na katerih temelji ta članek, so na voljo v članku oz. dosegljivi prek citirane bibliografije.

VIRI IN LITERATURA

Androutsopoulos, Jannis K. in Scholz, Arno: Spaghetti Funk: Appropriations of Hip-Hop Culture and Rap Music in Europe. *Popular Music & Society* 26, 2003, 4, str. 463–479.

Dravec, Josip: *Glasbena folklora Prekmurja*: *Pesmi*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1957.

Golež Kaučič, Marjetka: *Ljudsko in umetno – dva obraza ustvarjalnosti*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003. DOI: https://doi.org/10.3986/9616500198

Golež Kaučič, Marjetka: *Slovenska ljudska balada*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2018.

Greenberg, Marc L.: Glasoslovni opis treh prekmurskih govorov in komentar k zgodovinskemu glasoslovju in oblikoglasju prekmurskega narečja. *Slavistična revija* 41, 1993, 4, str. 465–487.

Harlamov, Aljoša (idr.): *Ti si čist normalen: Raperske pesmi za mlade in vse druge*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2017.

Jakop, Tjaša: (Nad)narečna podoba slovenske pripovedne pesmi. *Jezikoslovni zapiski* 12, 2006, 1, str. 51–69. DOI: https://doi.org/10.3986/jz.v12i1.2534

Jakop, Tjaša: Govor Cankove od Pavlovega Glasoslovja (1909) dalje. *Avgust Pavel med Slovenci, Madžari in Avstrijci = August Pavel among the Slovenians, Hungarians and Austrians* (ur. Marko Jesenšek). Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 2017, str. 53–64.

Jakop, Tjaša: *Pavlovo Glasoslovje slovenskega cankovskega narečja (s prevodom vokalizma)* (diplomsko delo). Ljubljana, 1998.

Jakop, Tjaša: Prekmurske ljudske pesmi v glasoslovni razpravi Avgusta Pavla (1909). *Traditiones: zbornik Inštituta za slovensko narodopisje* 50, 2021, 2, str. 79–93. DOI: https://doi.org/10.3986/Traditio2021500205

Jesenšek, Marko: Prekmurje Slovene. *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*. Leiden: Brill, 2025. DOI: https://doi.org/10.1163/2589-6229_ESLO_COM_032064

Koletnik, Mihaela: Narečna podoba Prekmurja. *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave* (ur. Zinka Zorko). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2008, str. 9–16 (Zora, 60).

Koletnik, Mihaela: Prekmursko narečje v medijih. *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji: zbornik predavanj* (ur. Mateja Pezdirc Bartol). Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2008, str. 36–42 (Zbirka Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 44).

Kumer, Zmaga: Marko skače po zelenoj trati. *Muzikološki zbornik* 7, 1971, str. 102–113.

Kumer, Zmaga: *Pesem slovenske dežele*. Maribor: Založba Obzorja, 1975.

Kunej, Drago: *Fonograf je dospel! Prvi zvočni zapisi slovenske ljudske glasbe*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008. DOI: https://doi.org/10.3986/9789612540524

Logar, Tine: *Slovenska narečja*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1975.

Merhar, Boris: *Slovenske ljudske pesmi*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1961.

Novak, Franc: *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Murska Sobota: Pomurska založba, 1996.

Novak, Vilko: *Izbor prekmurske književnosti*. Celje: Družba sv. Mohorja v Celju, 1936.

Pavel, Avgust: *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*. Budimpešta: A Magyar Tudományos Akadémia, 1909.

Pennycook, Alastair: Language, Localization, and the Real: Hip-Hop and the Global Spread of Authenticity. *Journal of Language, Identity & Education* 6, 2007, 2, str. 101–115.

Skubic, Andrej E.: *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba, 2005.

SLA 3.1 = Jožica Škofic, Karmen Kenda-Jež, Danila Zuljan Kumar, Mojca Kumin Horvat, Januška Gostenčnik, Tjaša Jakop, Matej Šekli, Nina Pahor. Karta slovenskih narečij: (različica 2023). *Slovenski lingvistični atlas* 3: *Kmetovanje* 1: *Atlas* (ur. Jožica Škofic idr.). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2023. Zv. 1: atlas, 10–11, zvd. Zbirka Jezikovni atlasi. DOI: https://doi.org/10.3986/9789610507499

Smole, Vera: Pomen in vloga (slovenskih) narečij danes. *Slovenska narečja med sistemom in rabo. Obdobja 26 – Metode in zvrsti* (ur. Vera Smole). Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2009, str. 557–563.

Snoj, Marko: *Slovenski etimološki slovar*. ³2016. Spletna izdaja. URL: https://fran.si/ (dostop 12. 6. 2026).

Striedter-Temps, Hildegard: *Deutsche Lehnworter im Slovenischen*. Berlin: Osteuropa-Institut – Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1963.

Šimonka, Tjaša: *Prekmursko ljudsko izročilo skozi šest pesmi za ženski zbor* (diplomsko delo). Maribor, 2012.

Štrekelj, Karel: *Slovenske narodne pesmi*: *3. zvezek*. Ljubljana: Slovenska matica, 1904–1907.

Terseglav, Marko: Folkloristika in literarna veda ali eseji o ločitvi. *Traditiones* 33, 2004, 2, str. 17–45. DOI: https://doi.org/10.3986/Traditio2004330201

Toporišič, Jože: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja, 2000.

Trudgill, Peter: *Sociolinguistics: An introduction to language and society*. London in New York: Penguin, 2000.

Zemljak Jontes, Melita in Pulko, Simona: Narečno in osebna identiteta. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 86, 2015, 4, str. 112–125.

Zorko, Zinka: Panonska narečja. *Enciklopedija Slovenije 8* (ur. Marjan Javornik idr.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994, str. 232–233.

SPLETNE STRANI

Slolyrics.si
Stekli psi: Poletni.
https://slolyrics.com/stekli-psi/poletni/

SUMMARY

From Pannonian Groves to Prekmurje Streets: The Prekmurje Dialect Between Folk Tradition (1909) and Contemporary Rap

In this article, we shed light on the diachronic development of the dialectal profile of Slovenian folk songs in the Prekmurje dialect. The language of folk songs is usually not a pure dialect, but rather an intermediate stage between a dialect and the standard language–functioning in most cases as a regional supra-dialect (Sl. *nadnarečje*). Folk songs documented in phonetic writing come closest to the original dialectal essence of folk poetry. This study analyses selected dialect-based folk songs from the Prekmurje region (e.g., *Marko skače* 'Marko is Jumping' and *Po lougi lejče* 'Flying Through the Meadow') in the phonetic transcription recorded by the linguist Avgust Pavel and published in 1909.

These historical records are subsequently compared with the same folk songs in their supra-dialectal forms as well as with modern rap lyrics written by the group Stekli psi 'Reservoir Dogs' (e.g., *Čista vejst* 'Clear Conscience' and *Poletni* 'Summery'). Through this material, the paper explores the use of a dialectal or regionally coloured language as an expression of the author's personal identity, emphasising phonetic and morphological characteristics, as well as the typical vocabulary of a particular regional colloquial variety. While it was once assumed that dialectal expressions were primarily confined to traditional folk music, today we find that non-standard elements are intensively utilised in modern, urban music genres like rap. This linguistic shift from scientific phonetic transcription to subcultural street phonetics enables contemporary artists to remain authentic, sincere, and deeply connected to their local identity.